

Makt och fattigdom

Albert
Olsson

Makt och fattigdom

Albert
Olsson

 SAGA
EGMONT

Albert Olsson

Makt och fattigdom

SAGA Egmont

Makt och fattigdom

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1962, 2020 Albert Olsson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles.

ISBN: 9788726741018

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med SAGA Egmont samt med författaren.

*Vem kan göra det grumliga klart?
Låt det stå i stillhet, och det klarnar.*

Lao-Tse

1

Staden hade vuxit upp kring en medeltida bebyggelsekärna, hade en gång stått med mur och krenelerade tinnar och torn. Ett befäst "hus" ägde staden också. "Huset" var omgivet av både vall och grav, men det hade mist sin forna uppgift att vara stadens borgares skydd och fäste; i stället hade det degraderats till cellfängelse, där inspärrade sydde säckar, till god vinst för fängelsedirektören som hade avans på tillverkningen.

Staden låg innerst i en vik med muddrad hamn och kajer, färjläge och stickspår till järnvägsstationen. Åt söder låg varv, vid färjläget frihamnsområde, det fanns båthamn för förbindelsen tvärs över Sundet, kyrkor inne i staden, rådhus i holländsk renässans, landshövdingepalats, kungastaty på det ena torget och en plantering på det andra. Långa, enformigt långa, förstadsgator vindlade sig förbi kyrkor, affärshus och bordeller, fabriksbyggnader och hyreskaserner ut mot landsbygden, där staden hälsade de öppna vidderna med städers vanliga bråte: lumpbodar, avstjälningsplatser, hönsgårdar, småhus med trädgårdar, alltsammans utstrött efter ett mönster som antagligen bara vår herre hade reda på. De präktiga hus som prydde gatan vid dess upprinnelse inne i staden tog snart slut och efterträddes av en ändlöst lång rad av sol- och regntvättade, sjaskigt röda, sammanbyggda, tjärpappstäckta en- och tvåvåningshus, de flesta envåningshus med stentrappor på trottoaren.

"Första Förstadsgatan" gick österut i en vidsträckt båge, passerade all annan bebyggelse och slutade tvärt med den

Slagmanska fastigheten, utanför vilken bredde sig en ängsmark, på vilken åkaren Slagman, nummer 15 i andra bärarlaget, brukade ha sina hästar på grönbete, när det var den årstiden.

Staden var genomdragen av kanaler, och det fanns parker med ålderstigna och högst ärevördiga kronor och mycket mossiga stammar, i vilkas lövverk trastarna om vårkvällarna tävlade med stadens poeter i att utstöta melodiska välljud, till vederkvickelse och förnöjelse för de stadsbor som i trädens skugga drack sitt öl eller tömde sin punschflaska.

Men utmed förstadsgatan fanns det inte ett enda träd, inte ett enda grönt strå. Inne på gårdarna lekte bleka och glåmiga ungar, och innanför sotiga fönster stod arbetarhustrur vid diskho eller tvättbalja, medan barnen utanför slogs, lekte och rasade. Ibland avbröts leken av gråt, tjut och klagan, och då kom kvinnorna ut på gårdsplanen eller lutade sig nedåt genom öppna fönster för att höra efter anledningen till oväsendet. Då följde skvaller och anklagelser, vilket ofta resulterade i att mödrarna torkade av sina diskvåta händer på det vida förklädet och gick in till någon grannhustru för att i väl valda ordalag säga henne sitt hjärtas mening om de barn den andra fött till världen.

På kvällarna, då fabrikspiporna ljudit, fylldes gatan av en blusklädd, tungt trampande hord av arbetströtta män som efter tolv eller fjorton timmars arbetstid begav sig hem till aftonvardens sillmåltid eller till bitar av hårdstekt, inte alltid särskilt färskt fläsk. Potatisen, fattigmans räddning, doppades i det småhärskna stekflottet och sköljdes ner med svagdricka.

När dagen dog tog den tunga sömnen vid, natten välvde sig över staden som en kupa, staden som för den vida slätt som omgav den inte var mer än ett veck i vårens och

sommarens blommande växtskjorta. Dånnet som steg ifrån stadens fabriker dog med vinden bort över sund eller slätt, nådde knappt så långt ut som till Slagmans, inte med någon nämnvärd styrka i vart fall.

2

Förstadsgatan bestod till att börja med av breda kvarter med portaktiga passager som ledde in från ena gatan — Förstadsgatan — och ut på den andra, som en gång i tiden fått namnet Utmotaregatan, ingen visste varför. Ett kvickhuvud hade visserligen försökt förklara namnet Utmotaregatan genom att säga att Utmotaregatan fått sitt namn på så sätt, att arbetarhustrurna, när de på fredagskvällarna såg sina män något beskänkta komma insaxande genom portvalven från Förstadsgatan, grep sina alltför penningfattiga och alltför spritupplivade karlar i kragen och körde dem raka vägen ut genom den motsatta porten under ropet: — Ut med dig! Jag ska väl se till så att du blir utmotad! Men ingen trodde riktigt på den förklaringen, ty det var få hustrur som tordes tala till eller hantera sina äkta män på det sättet. Mannen var nu en gång kvinnans överhuvud och hennes livsuppgift var att vara mannen underdånig. Nej, hustrurna körde inte ut sina män på Utmotaregatan, de stod ofta på trappstenen med händerna under förklädet eller gluttade bak gardinen, när de såg sina män komma hem, arga och ledsna om de såg männen berusade. Spriten var en förbannelse, men livet var trist, arbetslönen låg, fattigdomen stor och barnen många. I kyrkorna predikade prästerna förnöjsamhet och underdånighet under all världslig ordning för Guds skull; "evad det var konungen såsom den överste eller hövdingarna såsom av honom sända, dem som ont göra till straff och dem som gott göra till pris". Från det hållet hade de ingen lindring att vänta, och en och annan hädisk röst

undrade försmädligt vid religionsdebatterna i Folkets Hus hur det kunde komma sig att Världens Frälsare — som var född utom äktenskapet av en utfattig mor — kunnat undergå en så märklig förvandling att han efter tvåtusen år framstod såsom kapitalismens och konservatismens allt överskyggande portalfigur. "Kommen till mig I alla som arbeten och ären betungade!" Så hade han sagt. Men vem kom och satte sig närmast predikstolen? Den som ägde mest. Den som betalade donationernas avlat för att man skulle predika förnöjsamhetens evangelium för fattigdomen. Och ju större fattigdomen var desto större förnöjsamhet krävde man. Under tiden sjönk arbetslönerna, steg utgifterna för militärväsendet och flödade tröstlöshetens fredagssprit allt ymnigare. Därav kom det sig att så småningom allt färre — det märktes till att börja med inte så mycket — hittade vägen in genom kyrkdörrarna för att höra prästerskapet tala om ojordiska "realiteter", medan fler och fler sökte sig till de platser där socialisterna talade om jordiska realiteter. Ty den som är mycket fattig sätter större värde på att höra talas om en brödkaka som eventuellt kan komma inom synhåll än om en himmelsk salighet som han kan vinna genom ett svältfött leverne.

Därför blev det med tiden så att den som motades ut i Utmotaregatan från de fattiga gårdarna inte var några familjefäder utan Kristus, och den som motade ut honom var en dels för mänsklig nöd lomhörd kyrka och dels en gudinna i trasiga kläder — en åt vilken det aldrig byggts något tempel på denna jorden — en gudinna med fåror i pannan och hål i skosulorna, med lukten av fattigmanstväl i kläderna och oförnöjsamhet och vakenhet i blicken: "Bekymret-för-det-dagligabrödets" gudinna.

Nöden var koncentrerad i de kvarter, där bebyggelsen var tätast, medan den liksom lättade och fick något

försonligt, bohemiskt över sig ju längre bort från stadscentrum man kom och ju mer man närmade sig landsbygden och dess sista utpost, den slagmanska gården.

Det var också så att Förstadsgatan och Utmotaregatan, som började vid Grönsakstorget, redan från början inte löpte parallellt med varann utan så småningom kom varann allt närmre för att bortom den slagmanska gården övergå i två landsvägar vilka ett par hundra meter bortom den slagmanska gården förenade sig med varann och löpte vidare norröver, på väg mot närmaste grannstad.

Detta gjorde att den slagmanska tomten inte blev särskilt bred. Och eftersom bebyggelsen höll på att förlora sin stadskaraktär här ute hade husen små trädgårdar framför sig med ett eller två fruktträd, två sängar för grönsaker, ett litet källand med fjorton stockar, där det var som mest, några rader potatis, och, som ett offer åt människans behov av annat än sådant som är enbart nyttigt, frösådda ringblommor, planterade astrar och penséer med gubbansikten.

Den slagmanska gården låg inklämd mellan brandgaveln till närmast föregående hus på den ena sidan och — ingenting på den andra för på den sidan av tomten, den som vette åt ängen, fanns visserligen en brandgavel, men den bebyggelse som var tilltänkt att växa upp på andra sidan hade av någon anledning aldrig kommit till stånd.

Den slagmanska gården var inte lik någonting annat utmed Förstadsgatan. Den bestod av två boningshus: ett envåningshus utmed Utmotaregatan, i vilket Slagman bodde. I samma hus fanns också en lägenhet avsedd för uthyrning. I den bodde sedan flera år tillbaka en brevbärare och hans familj.

Åt Förstadsgatan hade man en gång i tiden byggt ett underligt tvåvåningshus. Mitt igenom huset gick en vagnsport. På båda sidor om denna fanns rum som var

avsedda till uthyrning. Dessa rum var försedda med köksspis och beboddes till höger i porten av en nästan till stumhet tystlåten skomakare som arbetade inne i staden, till vänster av en plåtslagare, som ägde en talträngd hustru och en talrik barnskara.

Det fanns två rum över porten, men de var kalla och dragiga. Ingen hyresgäst stannade där mer än en vinter, bad sen gud förbarma sig och flyttade någon annan stans där de slapp golvdrag och ljudet av hästtramp vid alla tider på dygnet. En viss rädsla för att den litet skraltiga överbyggnaden en vacker dag skulle störta samman och falla ner i porten ingick också i den varje vår av dessa hyresgäster demonstrerade bortflyttningsivern.

Mot grannhusets brandmur stödde sig ett lider, i vilket Slagman förvarade sina vagnar: en packvagn och en charabang. Under faderns tid hade man också haft likvagnen stående där, men den hade Slagman flyttat bort på hyresgästernas enträgna begäran. De hade tyckt att det var något kusligt med grannskapet till likvagnen. Slagmans far hade inte lyssnat till det slaget av protester men sonen, som var fogligare, hade flyttat in den till kyrkSTALLarna.

Mot blindmuren utåt ängen hade den nuvarande ägarens far låtit bygga stall för fyra hästar. Slagman hade börjat på samma bog, men sedan han kommit med i stadsbuds-föreningen hade han sålt de två.

Ovanpå stallet var ett höränne, en omtyckt tummelplats för barnen de tider då Slagman inte var hemma, för Slagman tyckte inte om att ungarna lekte i höet och smulade sönder det. När därför ungarna hörde Slagmans hästar dundra in genom portvalvet skyndade de sig ner från hörännet och listade sig ut genom en dörr på gaveln, en dörr som tycktes gjord enkom för dem att smita ut genom. De trodde inte att Slagman såg dem, men han såg dem nog där han stod med de frånpända och avbetslade

hästarna vid träpumpen mitt på gården och såg de törstiga djuren sänka sina mjuka mular mot hons vattenyta, över vilken deras vädrande andedräkt blåste vattrade ringar innan de drack.

Slagman var en helt ung man, bara 25 år. Hans mor hade dött då han var 12 år gammal, och fadern hade inte gift om sig. Det hade under de år fadern sedan levde bara varit fadern och han. Fadern hade dött när Slagman fyllde 22. Sonen fortsatte livet i den givna lunken, kom så in i stadsbuds föreningen och tyckte att livet var drägligt och värt att leva om man bortsåg från att han irriterades av ett par sprickor i valvet över porten.

Det fanns i omgivningen gott om flickor som höll ett öga på den ogifte åkaren. Slagman var inte ovillig varken till lekar på hörännet eller i uthusen, men i sin säng släppte han ingen. Därvid följde han ett råd som fadern givit honom på dödsbädden:

— Vad du gör, pojke, så ge fan i att gifta dig, och om du gifter dig, så se till att du från början får käringen till att hålla käften. Det lärde jag mor din, och därför var vårt äktenskap lyckligt. Om du inte vill ta råd och varning av mig, så lyssna till brevbärarens, du hör dem genom väggen.

Sonen lyssnade och hörde hur brevbärarens hustru malde på med trätor och skällsord. Hennes mun gick som en kaffekvarn, och det värsta var: det tycktes som om hon aldrig någonsin skulle få färdigmalet.

Sonen Slagman lyssnade länge, han hade bevars hört det där ältandet förr men inte tänkt på det, men nu blev han med ens liksom klart medveten om det. Han ryste till, tänkte sig för och sa:

— Det ska jag lägga på minnet, far. Har du något mer att säga?

Den gamle Slagman svarade inte. Han snarkade till, bara.

Sonen lyssnade åter till trätan på andra sidan köksväggen.

— Du har rätt far, sa han efter en stund. Men hur ska man veta vem man bör ta?

På det svarade inte gamle Slagman, och då sonen tittade på fadern, låg han med Brustna ögon.

Då fylldes den unge av skräck, parad med vrede. Han gick bort och bankade med knytnäven i köksväggen in till brevbärarens och röt så att det hördes i hela huset:

— Håll käft därinne, för här ligger min far och är död.

Efter vad det sedermera påstods var det första gången någon fått brevbärarens hustru till att tåga, och det kan hända det var sant, men det blev i alla händelser inte den sista gången. Den unge Slagman blev snart nog medveten om att han var både värd och gårdsägare, och han gjorde omedelbart sin röst både hörd och gällande.

De år som följde fick den unge arvtagaren lyssna till många förstulna smekord och mindre oförblommerade locktoner från kvarterets ogifta kvinnor. Han lyssnade och tog vad som passade honom men med mycken försiktighet för han ville inte att någon skulle få honom in i ett äktenskap omvägen över ett barn. In i hans säng kom ingen trots att det fanns de som försökte och ganska framt bjöd ut sitt kött, men dylika erbjudanden verkade snarare avkylande än uppeggande på Slagman.

Då Slagman nekade att gifta sig började man tala illa om honom. Mödrarna, vilka förgäves satt sina döttrar som lockbeten gjorde dunkla antydningar om att Slagman kanske gick på någon bordell, men det visste ju deras döttrar nog samt att Slagman inte gjorde, det var bara så att han var dem en för slug fisk eller också var kanske deras garn för grova och maskorna för stora.

Eftersom ingen kvinna kunde skylla Slagman för att han gjort henne med barn, spred man i stället ut att Slagman

inte var manbar. Det ordet lagade de sedan så att det kom till Slagmans öron. Slagman lyssnade till det förstulna pratet, visade inte med en min vad han tänkte men log invärtes och menade att allting nog kom i dagen när tiden var mogen, så även havandeskap.

Medan folket i gården och neråt gatan pratade och skvallrade, såg Slagman stillsamt till att han fick in hyrorna, höll efter gårdens ungar, ryktade sina hästar, knackade på söndagsförmiddagarna, då han ryktade omsorgsfullare än vanligt, långa stövränder från skrapan ut på det välsopade stallgolvets kullerstenar och funderade på vad han hört under veckan om körslor, arbetsförhållanden, firmor, betalning och annat.

När han var färdig med ryktningen, gick han ofta till portvalvet för att titta på sprickan i portvalvet för att se om den vidgades. Men det gjorde den tydligen inte.

— Om huset rasar blir jag socialist, tänkte Slagman. Kanske blir jag det ändå. Om det lönar sig. Och om det är rättfärdigt. Fast det vete fan!

3

Det var en söndagsförmiddag. Slagman hade ledigt för körslor, eftersom det inte var han som hade söndagsvakt nere på stadsbudskontoret den dagen. Slagman hade ryktat hästarna, vräkt ner hö för dagen, gått runt kring gården med björkkvasten, sopat och fejat bland kringyrande boss och strån, röjt undan hyresungarnas kringkastade skräp, givit ett par tomburkar en förargad spark och tänkte just ge en tom potta samma behandling, då plåtslagarhustrun kom utfarande.

— Pottan, skrek hon, där är pottan. Jag har frågat ungarna efter den. Det är förstås lille Johannes som släpat sta med den. Sparka inte på den, Slagman.

Hon kom och hämtade skrället. De lösa bröstet under den skrynkliga blusen rörde sig sladdrigt, rullade kring som lösa frukter i en säck, medan den av många barnsängar uttänjda magen guppade uppåt under kjolens midjelinning varje gång hon pratade.

— Jag vill ha ordning på gården, sa Slagman.

På det svarade inte plåtslagarhustrun. Hon visste noggsamt att hennes ungar inte bidrog till att hålla den ordning på gården som Slagman önskade skulle råda där. Det tyckte hon nu inte gjorde så mycket, Slagman kunde ha tid att ställa till rätta och hålla i ordning, något kunde han gott göra, ogifta karlen som hade det så bra.

— Du har i alla fall hunnit sparka på den, Slagman, sa kvinnan, böjde sig ner och tog upp kärlet som hon misslynt synade. Det är hål i botten.

Slagman gav dem båda, pottan och plåtslagarhustrun en likgiltig blick.

— Kitta för fan igen hålet så håller skrället i evigheters evighet. Men jag vill inte ha gården nerskräpad.

— Ska just han beskärma sig över, Slagman, som inte vet vad livet vill säga, muttrade kvinnan. Men han hinner väl lära det vad tiden lider. Vänta bara tills han blir gift, han.

— Jag är väl klokare än så, svarade Slagman och gned sin orakade haka och släppte fram ett den stora söndagsfridens försonliga leende.

Plåtslagarhustrun försvann in till sitt med det som hörde henne till, och Slagman gick och satte kvasten innanför staldörren. Sedan gick han in i sin lägenhet, satte rakvattnet på spisen och ägnade sig, när vattnet väl blivit hett, under den därpå följande halvtimmen åt att, under diverse grimaser och halvhöga kommentarer över den slöa rakkniven, skava den inte särskilt strida skäggstubben från haka och kinder. Han sköljde av sig det kring näsöppningarna och på adamsäpplet kvarsittande löddret i kallt vatten, gned de få skärsåren med alun, klädde sig prydligt i söndagskläderna men väntade med att ta på sig söndagsbladet, den styva snibbkragen och den färdigknutna kravatten. Ty först skulle han laga middag. Han stekte två stora kotletter och kokade sex stora potatisar, vilket allt han konsumerade med god aptit. Söndagen var den enda dag i veckan han lagade mat åt sig själv. De andra dagarna åt han på ett billigt matloкус nere i staden. Men på söndagarna trivdes han bäst hemma, och då stekte han evinnerligt sina kotletter och kokade sina potatisar. Både brevbärrarhustrun, plåtslagarhustrun och grannhustrurna i de andra husen var överens om att det liv Slagman levde var onormalt. De kom också överens om att det inte fanns mer en enda godtagbar förklaring till Slagmans, i deras ögon, underliga beteende: — han måste

vara snål. Ja, snål måste han vara, så snål att han inte ens ville släppa till sig helt åt en kvinna.

När Slagman ätit sin middag, gick han genom de små rummen. En lång stund stod han vid ett av fönstren mot Utmotaregatan, åt vilken hans egen och brevbärarens lägenheter hade fina ingången. Gatan låg denna söndagsmorgon övergiven och nästan tom, om man bortsåg från tre småpojkar som, försedda med långsnärtiga, kortskaftade piskor, höll på att driva sina snurrande toppar runt på den människotomma trottoaren, runt, runt.

Då Slagman tog ögonen från gatan och tittade ner på fönsterbordet med aspidistern, såg han att dammet låg som en tunn hinna längs kanten på lysduken.

Slagman flyttade blicken från fönsterbordet, som stod saxande på tre ben, till de svarta ramarna, bak vars glas moderns och faderns ansikten blickade ner på honom. Fadern hade ansiktet fullt av prickar. Slagman skärpte blicken. De där prickarna kunde han inte erinra sig.

Det blänkte till i Slagmans ögon, och han sa halvhögt:
— Vad nu då, gubbfan, har du fått mässling på familjeporträttet?

På den frågan svarade inte framlidne gubben Slagman med ett enda ord, vilket kanske inte var så besynnerligt, tänkte sonen, för då han tittade närmare efter såg han att märkena i faderns ansikte var ditsatta av flugorna.

På en konsol i ett hörn stod en vit porslinsvas med veckad kant i skärt. I vasen stod torkat ängsgräs. Det kom honom att tänka på att modern alltid brukade plocka nytt gräs varje sommar. Men alltid före midsommar, innan gräsen hade blommat. Plockade man senare så visnade blomställningarna om vintern. — Jag borde plocka nytt, tänkte Slagman. Men vem hinner tänka på sådant? Hur skulle det förresten tagit sig ut i gårds- och grannkvinnors ögon om han gick ut på ängarna och plockade blommor?

Det var då inget karlgöra. Man fick laga så att man inte gjorde sig till åtlöje och blev utskrattad, för blev man det, så hjälpte det inte stort att man ägde gård och grund. Att göra sig löjlig var farligt, och Slagman fruktade mer än något annat att göra sig löjlig.

Väggklockan hade stannat. Slagman drog upp den och råkade samtidigt lägga märke till att den ena av de två påfågelfjädrar som en på var sida flankerade klockan, hade tappat sitt metalliskt skimrande öga.

— Det här är då för tokigt, mumlade Slagman och fingrade försiktigt på den skamfilade fjädern, som svarade med att falla ännu mer samman och sönder.

— Skit, sa Slagman uppbragt. Fjädrarna hade suttit där i tjugo år, varför skulle de nu börja krångla?

Slagman återvände in i vardagsrummet. Han hade förargelserynkor i pannan. Skulle han tro att brevbärrarhustrun som på hans order stundom dammtorkade och städade inne i rummen, gjorde saker och ting illa?

Knappast. Hon gick väl inte omkring och klistrade fluglort på porträtten? Och inte var det hennes skull att han inte plockat friska vener före sista midsommaren? Och fjädern tålde ju inte att han rörde vid den.

Slagman slog bort alla tankar på vad som kunde vara orsaken till det ena eller det andra, sträckte ut sig på sin säng och dåsade bort någon timma.

När Slagman blev trött på att ligga och dåsa, klädde han sig fullständigt, såg sig i spegeln men utan att tänka något om sitt utseende. Han tänkte i stället på att han skulle gå ner till stadsbudskontoret och dricka kaffe med den körkarl som den dagen hade vakten.

Slagman tvekade en stund om vilken väg han skulle välja: gå Utmotaregatan, som ledde över bron, eller Förstadsgatan. Egentligen var det inte fråga om val, för

han gick aldrig Utmotaregatan. Han tänkte ofta att han borde vänja sig att ta den vägen, men så segrade vanans makt och han gick Förstadsgatan. Den gatan var också intressantare, den var livligare trafikerad, stadens puls slog en aning hastigare där, butikerna låg tätare, och det var inte långt mellan handelshusens bodgårdar när man kom inåt staden, och de gårdarna hade alltid utövat en viss dragning på Slagman.

Det var Mikaeli, och därav kom det sig att det drog högt upptornade flyttlass gatan upp och ner, många med en ledsen fikus vacklande överst på lasset mellan pinnstolar, kolboxar, dynor, madrasser och bråte. Bleka och undernärda ungar klängde sig fast vid, eller satt fastklämda mellan, flyttlassens hopsurrade mobilier.

Man flyttade för att få det bättre. Alla flyttade för att få det bättre, men få fick det bättre. Det som behövde flyttas satt inte i väggarna där de bodde. Det var inte människorna som borde flytta på sig utan lönerna, och de flyttade sig sällan. Inte uppåt i vart fall men väl neråt. Man levde ju i ett samhälle som tillbad den fria företagsamheten och regerades av den omutliga ekonomiska lagen om tillgång och efterfrågan. Och arbetstillfällena hade under de sista åren sjunkit undan för undan, allt medan hyreskasernerna lämnade ifrån sig växande kullar av svältfödda barn, som redan i skolåldern stod redo att kastas in på den hårdnande arbetsmarknaden. Till allt detta kom dessutom att folk fortsatte att i ökat tempo fly från bondlandets tröttsamma och dåligt avlönade arbeten till städernas ljusare domäner, i den tron att *arbete* var en paradisfrukt som man utan större besvär kunde plocka från parkernas träd.

Slagman stannade invid trottoarkanten och tittade sakförståndigt på flyttlassen. Somliga fann han hyggligt staplade, andra hade tyngden förlagd alltför högt upp och riskerade att vända överända ifall något vagnshjul komme

ner i något hål i den inte alltför jämna stenläggningen. Såg lasset helt tokigt ut, ropade Slagman till körkarlen:

— Hur bär du dig åt? Rätt som det är ligger allt på sidan.

Då hände det att skjutskarlen stannade och gick runt lasset tillsammans med Slagman. Men det kunde också hända att han bara kastade en likgiltig blick på den som ropade, en blick som tycktes säga: — Lägg dig inte i det här. Välter vi, så är det inte din sak.

Slagman gick utmed gatan. Uppe på hustaken drev det fina dimregnet, som kommit in från Sundet, ut och in mellan skorstenarna.

Slagman var betänkt på att gå hem igen, men så ångrade han sig och fortsatte gatan fram. Det var inte regnet som gjort honom betänksam, som åkare var han van att sitta på kuskbocken dagarna i ände utan att känna sig besvärad av väta, nej, det var omtanken om söndagskostymen. Fast strunt i det, vädret kanske skulle lätta.

Slagman gick och tittade uppåt mot dimregnet en lång stund. När han åter tittade neråt, stod han ansikte mot ansikte med en smånäst ung dam i prydlig vinterkappa. Ansiktet var blekt, ögonen fulla av en skrämsel som inte hade med Slagman att göra.

— Ursäkta, frun, sa Slagman och lyfte på mössan. Jag gick och tittade uppåt.

— Och jag gick och tittade neråt, svarade kvinnan allvarligt. Ursäkta så mycket. Man borde ju titta rakt fram så att man ser hur man går.

— Ja, man borde ju inte gå och titta uppåt, svarade Slagman.

— Man borde inte titta neråt heller, sa kvinnan.

De tog steg åt sidan och gick förbi varann.

— Adjö, frun, sa Slagman. Och ursäkta... Och skulle det vara någon körsla så tänk på andra stadsbudslaget, frun.

Hon tittade allvarligt på honom.

— Jag ska komma ihåg det, lovade hon... Om det skulle bli någon... körsla...

De skildes. Slagman fortsatte inåt staden, och kvinnan gick åt andra hållet.

Slagman stannade utanför en tobaksaffär, han tittade gärna i skyltfönster. I den här affären hängde en stor pappskylt.

"GÅ EJ ÖFVER ÅN EFTER VATTEN!

När Ni skall köpa en god cigarr så pröfva då mina nyinkomna Äkta Holländska och Bremerfabrikater, som nu i dagarna inkommit. Köp som prov en påse innehållande 8 st. sorterade af dessa märken till pris af 1 krona och Ni ångrar Eder icke.

Holl. cigarrcigarretter, fin fina, nätt förpackning inkomna snarast.

Alla dagliga tidningar och tidskrifter. Skrifmateriell m. m. Portmonäer, plånböcker, Cigarr- och cigarrettfodral till billiga priser.

Öfver 3,000 Jul och Nyårskort inkomna i dagarna.

Vördsamt

Immanuel Kierkegaard

Slagman stod och undrade för sig själv om det fanns något i allt detta som annonserades som han önskade. Men nej, han hade både portmonnä och plånbok! Och vad jul- och nyårskorten angick, så hade han inga släktingar eller bekanta att skriva till.

Dimregnet hade sänkt sig ner i gatan medan Slagman stod och tittade i fönstret. Det var förargligt, tyckte han, men det var inte värt att riskera söndagskostymen för att komma ner till kontoret och dricka kaffe. Förresten var det Mårtensson som hade vakten, och Slagman var inte förtjust i Mårtensson.

Slagman gick hemåt. Hans huvud var tomt på tankar, och det kände han som vilsamt. "Man ska inte fördärva livet genom att tänka för mycket", hade hans far brukat säga. "Det är ett lika stort fel att inte tänka alls", hade hans mor brukat kommentera faderns yttrande om den överdrivna tankeverksamhetens våda. Sonen Slagman, som gick där på gatan, hade ännu inte bestämt sig för på vilken sida han skulle stå, på faderns eller på moderns. För tillfället var han mest angelägen att komma inomhus.

Slagman mätte gatan med långa steg och såg med belåtenhet hur hans egen portgångs vitslammade framsida kom allt närmare.

Det slog honom plötsligt: kvinnan som gick framför honom och tveksamt såg sig omkring som om hon sökte ett hus eller en adress, var densamma som han hållit på att stöta samman med för en stund sedan.

Slagman saktade stegen. Han betraktade kvinnan framför sig. Kappan slog så lustigt kring hennes anklar. Levnadslustigt. Var fick han det ordet ifrån?

Skulle han gå fram och fråga henne vem hon sökte? Hjälpa henne tillrätta? Nej, det passade sig inte. Det var kanske en liten köpmansfru inne från staden. Å andra sidan: det var mitt på blanka söndagseftermiddagen och det låg ingenting ont i att man sa ett vänligt ord.

Men så var det plötsligt som om en inre röst varnade honom:

— Vad du gör, Slagman, så inlåt dig inte med främmande fruntimmer.

Rösten var stark, och Slagman var lydig mot den inre rösten, som han inte hade något namn på och över vars närvaro han aldrig reflekterade.

Alltså gick Slagman långsammare än förut, förargad över regnet som blivit häftigare och mindre dimaktigt, vilket

även hade till följd att kvinnan framför honom ökade stegen.

Vart skulle hon egentligen hän, den lilla damen? Hon gick förbi hus efter hus.

Nu spöregnade det.

Då svängde kvinnan in i Slagmans port.

Slagman hade inte blivit så häpen sedan den dag då hans far dog. Jaså, den lilla frun skulle till någon av hyresgästerna. Plåtslagarens? Knappast troligt. Skomakarens? Hm, kanske. Brevbärarens? Troligast.

Då Slagman kom in i portgången, fann han att kvinnan stod i andra änden av denna och nyfiket tittade in på gården. Hon hörde någon komma, ryckte till och vände sig om. Slagman log och lyfte på mössan.

— Väl mött i porten, frun lilla! Var inte rädd, det är bara jag.

Hon log och blottade en samling små, pärlaktigt uppradade tänder bak mjuka läppar.

— Vem har sagt att man inte ska vara rädd för "bara jag"? smålog hon. "Bara jag" kan vara lika farlig som vargen.

— Har lilla frun sett en varg någon gång? undrade han.

— Ja, i Köpenhamn svarade hon belåtet.

Han mulnade. Det borde han ha tänkt på, att det fanns vargar i Köpenhamn.

Han frågade vem hon sökte. Han kunde visa henne var den hon sökte bodde.

— Jag söker inte någon, svarade hon förläget. Det var så att jag var ute och promenerade, innan jag i kväll ska flytta ifrån staden. Och så kom jag att tänka på att jag aldrig varit åt detta hållet, och så gick jag och gick, och så råkade jag titta in genom porten, och då fick jag se en skymt av gården och den tyckte jag såg så trevlig ut, och så luktar det häst, och det tycker jag så mycket om, för vi hade

hästar hemma. Och så regnade det en smula förstås, och det gjorde väl sitt till att jag... ja att jag... gick in i porten.

Hon tystnade och såg förbi honom ut på gatan.

Det rådde skumrask i porten. Det mörknade ur hörnen och regnet stod som en ridå åt båda hållen, inåt gården och utåt gatan.

— Nu vet jag inte hur jag ska komma till stationen utan att bli våt. Min koffert står där redan.

— Så det är kanske inte till att vara fru utan till att vara mamsell eller fröken? sa Slagman och begrep inte varför han blev så glad.

Hon nickade.

— Ja, det är ju flyttningstider, sa han.

Hon nickade åter instämmande.

De såg ett ögonblick skyggt på varann.

— Så synd att det regnar, men det slutar väl snart, sa hon och vände skyndsamt blicken inåt gården.

Han flyttade oroligt på fötterna.

Inom honom viskade den varnande rösten:

— Tag dig nu i akt, Slagman.

— Vart ska ni resa? frågade han.

— Till Krickeby, svarade hon.

— Har ni fått plats där?

Hon skakade på huvudet.

Åter en huvudskakning åtföljt av ett matt: — Nånstans ska man ju resa.

— Javisst ja, sa han, tog av sig mössan och klådde sig bak örat.

— Jag kom litet hastigt iväg från Klingerts, där jag var städerska, sa hon förklarande. Frun och jag gick inte bra ihop. Men jag fick en väldigt fin orlovssedel... Och så har jag blivit trött på staden... den här staden vill säga.

Han frågade inte hur det kom sig att hon kommit så hastigt iväg. Det var ju visserligen flyttningstider men

ändå. Var frun svartsjuk? Eller hade den här lilla pigan varit för eftergiven mot herrn i huset?

Hans blick fattade om hennes ansikte. Nu såg han rannsakande, forskande, på henne. Hon såg inte lättsinnig ut. Bäst ändå att ta sig i akt.

Det regnade alltjämt. Inte såg det ut att bli någon ändring på vädret under den närmaste timman. Han tyckte inte att han kunde lämna henne kvar i porten medan han själv gick in till sitt. Dessutom började han bli kaffetörstig.

— Om ni går med in så bjuder jag på en kopp kaffe. Men jag bor ensam. Mor och far är döda...

— Ååh... sa hon, och hennes röst var full av medlidande.

— Så om ni har förtroende för mig, så kan ni komma in och dricka en kopp eftermiddagskaffe hos mig. Vetebröd har jag men inga kakor.

— J^a g tycker inte om kakor, svarade hon och såg stint in mot gården men tackade varken ja eller nej till hans inbjudan.

Även han stirrade in mot regnets hasselspön i det han väntade på hennes svar.

I stället för att svara sa hon:

— Vilken trivsamt gård. Vems är den?

— Det är min, svarade han med en stolthet som hördes i rösten.

— Ååh... sa hon för andra gången men kom inte med ytterligare kommentarer.

Det hördes bråk och oväsen inne från plåtslagarens. Slagman flyttade oroligt på sig. Så vände han sig mot kvinnan och sa:

— Vänta här ska jag hämta ett paraply.

— Jag smälter inte, sa hon och räckte honom handen. Säg var ni bor, så springer vi.

Han pekade på den gårdsdörr som var hans.

De gick fram till regnridån.

— Nu! sa han och tog hennes smala hand i sin stora näve.

Så sprang de, hoppade över gårdens pölar och kom tämligen torrskodda fram till Slagmans köksdörr. Slagman tog ner nyckeln som hängde på en spik bredvid dörren, låste skyndsamt upp och föste henne framför sig in i köket men lät henne inte stanna där längre tid än det tog för honom att öppna stugdörren.

— Usch, sa han och ruskade på sig, när de väl kommit in i vardagsrummet, regn gör illa vid fina kläder.

— Ja, sa hon, tog av sig kappan och skakade den så att vattendropparna yrde om öronen på honom.

Hon var prydligt klädd i kjol och blus, såg han. Och vad som mest förvånade honom: hon var inte så liten som han föreställt sig henne när hon hade kappan på sig, hon hade nästan yppiga former och breda, stadiga höfter.

Hon vek försiktigt ihop kappan och lade den över en stolsrygg.

Han stod och såg på henne, medan hon såg sig omkring i rummet, och tycktes nöjd med vad hon såg. Så märkte hon med ens att han stod och stirrade på henne.

Då log hon med raden av tänder och sa:

— Hur var det, skulle ni inte bjuda på kaffe?

Han svarade inte, skyndade sig bara ut i köket och lade några torvor i köksspisen, sköljde av kaffekannan, slog i friskt vatten som han hämtade ur spannen som stod på en pall innanför dörren, rörde om i torvorna, sedan han lyft på ett par ringar, dukade en bricka och tog ner kaffeburken från hyllan.

Sedan gick han in för att hålla henne sällskap medan kaffet kokade.

Han fann henne i finrummet, där hon stod och såg sig omkring.

— Ni har dammigt, sa hon.

— Ja, medgav han skamsen. Det är så att jag så sällan är här inne. Och brevbärarens hustru som städar har så ont om tid för barnens skull.

Så blev han plötsligt arg på henne, men kanske mest på sig själv för dammets skull och sa:

— Jag ska säga er en sak: Jag är inte gift, för jag tycker inte om kvinnor. Jag har haft nog av dem. De är falska och lömska och fikar bara efter pengar och egendom...

Han avbröt sig.

Hon skrattade uppsluppet — det lät så underligt i hans kvinnotomma hem, tyckte han — och han tyckte inte riktigt om det. Hon sa:

— Så utmärkt. Jag tycker inte om karlar. Jag har haft nog av dem. Det är bara en sak de vill: de vill ta ifrån en ens enda egendom för att sen kasta ut en... Hur går det förresten med kaffet? Och ge mig något att dammtorka med.

Han gick och hämtade en lindrigt ren trasa som han räckte henne. Hon såg med avsky på trasan och frågade var han hade sitt linneförråd.

Han pekade på en byrå och gick ut i köket utan att säga någonting.

Slagman var djupt skakad i sitt inre. Genom köksfönstret såg han att regnet fortsatte att forsa ner. Han fick väl spänna för häst och köra henne till stationen, så att hon kom iväg. Regnet skulle väl lätta under eftermiddagens lopp.

Dammtorka! Herregud!

Kaffet kokade, och han lade på bönor. Mycket bönor. Hon var förstås van vid gott kaffe, hon som arbetat i herrskapshus.

Dörren till vardagsrummet for upp med en smäll, och kvinnan kom ut med en tunnsliten men åtskilligt dammig handduk i handen, öppnade dörren till förstugan och

dörren ut till gården, gick och ställde sig just på tröskeln och skakade den som dammtrasa använda handduken så att det rök om det.

Så kom hon in igen.

— Jag vill lova att det behövdes. Mattorna behöver skakas och golvet skuras, allt är ju sjaskigt. På det sättet kan det inte vara. Men jag ska förstås ingenting säga, jag ska ju resa med tåget i kväll. Klingerts dräng, Lars, ska köra ner min koffert och ställa den på inlämningen har han lovat.

— Jag trodde den redan var nerlämnad, sa Slagman misstänksamt.

— Det tar jag för givet att den är, svarade hon och var förolämpad över att hon fick sina yttranden nagelfarna på ett i hennes ögon så ogrannlaga sätt.

Hon vek samman handduken hon använt till dammtrasa och lade den ifrån sig på torvlåren.

— Det verkar som om mamsellen fort nog gjorde sig hemmastadd på olika ställen, sa Slagman.

— Det beror allt på vad det är för ställen, svarade hon och visade med en sur min att hon inte alls tyckte om hans anmärkning. — Jag har tjänat i fina hus ska jag säga, tillade hon efter någon minut.

På det svarade han inte, men hans huvud var fullt av funderingar. Utan att vända ögonen mot fönstret, visste han genom den skymning som härskade i det lilla, av torvrök och stenkolsot svartnade köket, att det fortfarande hällregnade utanför och att regnet snarare till- än avtog. Det var ingen iakttagelse som fyllde honom med välbehag, regnet skulle nämligen tvinga honom att köra henne till stationen, och han hade ingen lust att ta ut någon häst i det här vädret. Inte heller tyckte han det var någon lockande framtidsutsikt en söndagseftermiddag att nödgas sitta på kuskbocken och köra ner till stationen i regnvädret.

Han sa buttert, medan han hade en känsla av att kvinnan, som stod och teg någonstans bak hans rygg, betraktade honom:

— Det blir besvärligt för henne att komma ner till stationen i det här vädret. Men lättar det inte, så ska jag köra henne, det behöver hon inte ha bekymmer för.

Hon svarade lite stickigt:

— Jag har tagit mig fram i världen innan vi två råkades. Han ska inte tro att jag tänker bli sittande här. Men kan man ge en hjälpande hand åt en människa så ska man göra det förstås. Man är ju människa.

De hade lagt bort att säga "ni" till varandra och övergått till det mindre högtidliga och mera folkliga "han" och "hon". Ty när Slagman kom underfund med att "lillafrun" inte alls var någon fru utan något annat, övergav han sin förra artighet, som han fann obehövlig och nästan genant, medan hon å sin sida inte ansåg sig ha anledning att säga herrn till en karl som inte var något mera betydande i samhället än åkare i ett stadsbudslag.

Han satte kaffepannan på en sprucken tallrik, vilken han i sin tur satte på en bricka och gick före henne in i stugan.

Hon gick efter honom in. Stängde dörren till köket.

Han såg inte på henne, visste bara att hon fanns där som ett irritationsmoment, försökte med ena handens utsida fösa en askkopp längre in på bordsskivan för att få plats med brickan men fann snart att en finfingrad fast nagelbiten hand sträckts fram och tagit bort den.

Han såg fortfarande inte upp, han var bara irriterad över att hon ingenting sa men *antagligen* stirrade på honom, nagelfor alla hans rörelser och granskade honom. Nå, det gjorde nu ingenting. Det gick ett tåg till Krickeby vid sjutiden, och till dess fick han väl försöka uthärda med henne. Om det inte klarnade dessförinnan. Om det gjorde